

به رهم گذشت ۱۶۲ سال از چاپ و نشر مطبوعات ادواری در ایران و ۹۰ سال پژوهش درباره مطبوعات ایران، هنوز از گوشه و کنار - از مجموعه‌های خصوصی گرفته تا بازار کتابفروشان و کهنه‌فروشان و ... - نشریه‌هایی به چشم می‌خورد که در تاریخ مطبوعات ایران به ثبت نرسیده‌اند و نام و نشان آنها در فهرست‌هایی که تاکنون انتشار یافته، دیده نمی‌شود. دو نمونه از این نشریات اتحاد ملی و شهر آشوب نام دارند. آنچه در پی می‌خوانید اطلاعات مختصری درباره این دو نشریه است.

اتحاد ملی

در ۹۲ سال اخیر ۲ نشریه با نام اتحاد ملی و ۱۰ نشریه با نام اتحاد در ایران منتشر شده است. یکی از نخستین کسانی که این دو نام را برای نشر افکار و عقاید خود و همفکرانش برگزید، میرزا احمد کامب تبریزی معروف به بصیرت و بصیرالعلما از زمرهٔ سیاسیون و روزنامه‌نگاران سیاسی نویسنده «مشروطه اول» است. بصیرالعلما ابتدا - به مفهوم امروزی - سردبیر نشریه اتحاد ملی و سپس مدیر نشریه‌های جریده اتحاد، اخوت، اسلامی و آی ملاحو بود. چون پژوهشگران سلف و محققان متقدم به اتحاد ملی و مشخصات آن اشاره‌ای نکرده‌اند و نگارنده تصویر دو شماره اول و دوم آن را در دست دارد، در این وجیزه به معرفی آن می‌پردازم.

نخستین شماره اتحاد ملی در شوال‌المکرم ۱۳۲۴ قمری در دو صفحه به قطع ۲۱×۳۴ با چاپ

همه بجا بر طبع و نشر میشود آسلاط
 غیره و نمودند با اسم مجدلاط با بد
 قول و درج خواهد شد و شبانه (غرم)
 شهر و بقعه انحرام

اتحادی

۱۳۳۳
 سنه

تعل نوین در سراسر ای مردم شاهزاده
 بحر آقا میرزا محمدی فرزند جناب
 آقا میرزا صادق حسین اولاد
 زیدا قبالا

این روزنامه فطرا از مباحث علمی و طبیعی و مطالب خطی و صحیح بخشد نموده و در تالیف ساعدت
 و در حیات انجمن آتی و در قیامت مالک محروم و گنگو خواهد کرد

فهرست مندرجات

شکر
 بقیه معارف ترجمه از رساله حفظ انعمه
 شکر
 رد و درج شدن و سوال نظر با اختلاف را در گفتن
 مختلف که ناشی از تفاوت خاص و اغراض طبیعی است
 و همشاش طلبا بود و اگر ساعنی با هماد بایره فساد و سکون بود
 سورش و پیدا بچو استند هر آینه اختلافات فوق العاد
 و خاصه با اندازه حاصل میشد
 حقیقت این است باید علوم مت از ساعنی حقیقت
 و بهائیات و آفیه انحصاری انجمن شکر من هم طلب
 شکر است نمود و لیکن و سار او در کلام احذبت فرزند
 شازرایی سعادت و اقبال دولت و ملت است و باید
 نمایند . خصوصاً از درگاه فضل و احسان مدینه سندی

که در روز در بر نیات خیریه انحصاری محرم انجمن شکر است
 وقت ضمیمه اسلام را بهائیات عالی در درجات رفیعان
 سرافراز نماید

ضمیمت علم

دین استوی آندین کلون و آندین لایکلون
 اخطیب بر بی شکست که در ضمیمت و غیرت صفت مقدسه
 علم بر بار صفات حسنه که نیست و زیور لایذنی نوع بشر مدتی
 مجال سخن و آتی نیست . و نیز در انجمن و هویدا است بقا
 این علمیه مایون و طاعت گرگینا از جانب خداوند بکار فایده
 کمالیت و استعداد این صنوع متعلم و مخلوق کرم نمی است و نوع
 در ساحت و ملاکته و علم آدم آله و سار کفایم هم هم
 انجمن است . آنگه پس در هر زمانی که این جوهر لطیف و رفیع
 در سوادای دنی و باهیت همین کفر از عالم انسانیت ظاهر
 و هویدا کرد و در ای نوار زهره و فیوضات باهر میشود . و بهان

صفر اول سال اول ۱۲۰۰

<p>طهران و لایات اخلاص ایران ممالک قیمت یکسوز طهرمان پنجاه دولایات اخلاص پنجاه ممالک خارجه سیصد قیمت طرائف کلید دنیا راست در صورت تکرار تخفیف داده خواهد شد</p>	<p>طهران تداول شفا شو</p>	<p>اداره مرکزی طهران مخده پایی منار در ب مسجد آقا بهرام دکان آقا محمد حسن برآز مس ۳۲۵ فی یوم یکشنبه چهارم شهر جادوی الآ تاد و ماه هفت نگریته بطبع میرسد بعد از دو ماه که ترتیب شده هفته سه مرتبه بطبع میرسد</p>
---	--	---

در این روز نامه آنچه صلاح ملت میباشد در امر و دنیا و آخرت بر حسب اخبار که از آن محل جیده خبر دیگر
درج نخواهد شد مگر بر حسب لزوم بعضی موارد فایده

<p>نقش وجود باچ بروج خدم زو بر لوح حسلی بی کاری ایستخدا از عم و شادی سر شکر آب کل وجود عدم چون بنم بر آتش و جو کی آتش سوز بر صنوجیات کی نقش خم زو قوی بسوی طاعت و عبادت شفا جمعی بر آید جنت دوزخ قدم بر کسایکه راه خدا شناسا بر پیوده اند و شیراز و است مقدس بار بتعالی دیگری را برای عبادت اختیار نکرد معلوم میباشد که هر کس در مقام اطفا نور خدا بر آمد و چراغ شریعت را بوزیدن باطل اندک ضعیفی خواست بدین آنکه راه خدا شناسا برسد و نماید یا آنکه در مقام آو و آزار ساکنان طریقه هدایت بر آید خداوند تبارک تعالی چنان از صفحہ روزگار برانداخت که ایضا نام و نشانی از آن طایفه باقی نماند و چنان اسم و رسم ایشان از میان</p>	<p>بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي الصَّلَافُ وَالسَّلَامُ عَلَى خَيْرِ خَلْقٍ وَ أَبِي النَّاسِ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ وَاللَّعْنَةُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا بِالْحَقِّ وَخَالَفُوا مَعَانِدَهُمْ مُنْكَرِي فَضَائِلِهِمْ إِلَى جَهَنَّمَ أَنَّ كَيْفَ دُونَ ذَلِكَ دَرْكُ مِثْلِهِمْ فَأَنْ كُنْ لِلذَّهَانِ نَفْسُهُ فَمَا نَوَّالِ اللَّهِ وَأَنْ كُنْ لَا يَدَانِ لِلذَّهَانِ فَتَقْتُلُ فَأَنْ تَكُنْ الْأَرَانِي فَيَسْتَأْمُرُكَ فَقُلْ خَرُصُ الْمَرْءِ الرَّزِيخُ وَأَنْ تَكُنْ الْأَمْوَالُ لِلرَّزِيخِ فَمَا بَالُ مَنْ لَكُنْ بِرَأْسِهِ</p>
---	--

سنگی در تبریز طبع و توزیع شد. در دو سوی عنوان این نشریه آورده‌اند: «هفته [ای] یک نمره طبع و نشر می‌شود [ه]» مراسلات علمیّه و سودمند به اسم مجدالاطبا مدیر نوشته و قبول خواهد شد [ه] محل توزیع در سرای شاهزاده حجره آقامیرزا مهدی فرزند جناب آقامیرزا صادق معین اوقاف». در زیر عنوان نشریه نیز می‌خوانیم: «این روزنامه فقط از مباحث علمی و طبیعی و مطالب حفظ‌الصحه بحث نموده و از نتایج مساعدت و زحمات انجمن ملی و ترقیات ممالک محروسه گفتگو خواهد کرد». «حمد و سپاس الهی»، مدح مظفرالدین‌شاه و فرزندش، «تشکر و ثنای انقصاد مجلس شورای ملی و روسای محترم انجمن آراه» و بخش اول «رساله حفظ‌الصحه» ترجمه مجدالاطبا عنوانهای مندرجات این شماره است.

شماره اول اتحاد ملی با این عبارت پایان می‌پذیرد: «نویسنده احمد بصیرت».

شماره دوم این نشریه در روز «دوشنبه غره‌شهر ذی‌قعدہ الحرام سنه ۱۳۲۴» با همان خصوصیات ولی با چاپ بهتر انتشار یافت. عنوانهای مطالب شماره دوم اتحاد ملی این‌هاست: «تشکر از انجمن ملی»، «فضیلت علم» و «بقیه مقاله ترجمه از رساله حفظ‌الصحه».

شهر آشوب

تاکنون تصور می‌رفت در طول تاریخ مطبوعات ایران فقط یک نشریه با عنوان شهر آشوب - در سالهای ۱۳۲۶ و ۱۳۲۷ خورشیدی به مدیریت ناظرزاده کرمانی - منتشر شده است. اخیراً سرور گرامی جناب آقای محمد گلین تعدادی اعلان و نشریه‌های سالهای آغازین صدور فرمان مشروطیت را به نگارنده مرحمت فرمود. در لابه‌لای آنها نشریه‌ای وجود داشت با نام شهر آشوب که شماره اول آن در «یوم یکشنبه چهارم شهر جمادی‌الاولی سنه ۱۳۲۵» قمری در چهار صفحه به قطع ۳۴×۲۱ به خط علی‌اکبر عشقی و با چاپ سنگی در تهران چاپ و منتشر شده است. بر بالای عنوان این نشریه «هوالمادل» و در زیر آن آورده‌اند: «تا دو ماه هفته [ای] یک مرتبه به طبع می‌رسد بعد از دو ماه که مرتب شد هفته [ای] سه مرتبه به طبع می‌رسد». دیگر اطلاعات سرلوحه شهر آشوب چنین است: «اداره مرکزی طهران محله پای منار درب مسجد آقابهرام دکان آقا محمدجعفر یزاز [ه] وجه اشتراک و اعلانات [طهران] [ه] ولایات داخله ایران [و] ممالک خارجه [ن] قیمت یک نسخه در طهران سه شاهی [ه] ولایات داخله پنج‌شاهی [ه] ممالک خارجه سیصد دینار [ه] قیمت اعلانات کلمه [ای] صد دینار است [و] در صورت تکرار تخفیف داده خواهد شد.» در این روزنامه آنچه صلاح ملت می‌باشد در امر دنیا و آخرت بر حسب اخباری که از آل محمد (ص) رسیده چیز دیگر درج نخواهد شد مگر بر حسب لزوم بعضی از وقایعات». دو صفحه این نشریه اختصاص دارد به مطلبی درباره دین‌باوری و ثمرات آن و عاقبت کسانی که دین‌گریز و دین‌ستیزند، و دو صفحه دیگر آن تصویرنمایی از مسجد جامع تهران است.

یاد سید محمد علی جمالزاده

به کوشش: علی دهباشی

تردیدی نیست که با انتشار مجموعه داستان «یکی بود و یکی نبود» در ۱۳۰۰ شمسی نام سید محمد علی جمالزاده به عنوان بنیانگذار داستانیوی جدید در زبان فارسی ثبت شد. اکنون ۷۷ سال از انتشار این کتاب می‌گذرد و یک سال از خاموشی نویسنده‌اش. کتاب یاد سید محمد علی جمالزاده شامل پنجاه مقاله درباره زندگی ادبی، سیاسی و فرهنگی جمالزاده در دورانهای مختلف زندگی‌اش است. و برای اولین بار عکسها و نامه‌هایی از وی در این کتاب چاپ شده و همچنین خاطراتی که از وی در این کتاب بیان شده روشنگر بسیاری از مسایل تاریخ فرهنگ و ادب معاصر است.

با مقالاتی از: دکتر محمد ابراهیم باستانی پاریزی - دکتر غلامحسین یوسفی - دکتر جلال متینی - احمد کریمی حکاک - میشل کویی پرس - سید حسن تقی‌زاده - دکتر پرویز ناتل خانلری - یحیی آرین پور - سید ابوالقاسم انجوی شیرازی - دکتر محمد علی همایون کاتوزیان - پیتر چلکووسکی - یعقوب آژند - محمود برآبادی - ویدا فرهودی - منصور اوجی - دکتر فریدون وهمن - آرتور کریستن سن - کاوه گوهرین - عبدالعلی دست‌غیب - صادق همایونی - دکتر محمود عنایت - جمال میرصادقی - ابراهیم استاجی - سید هادی خسروشاهی - بیژن اسدی پور - علی باقرزاده - مینو مشیری - حسن ظاهباز - رضا رحیمی - دکتر تورج رهنما - ابوالفضل خدابخش - کمال بهروزکیا - دکتر حشمت مؤید - نرگس محمدی بدر - خسرو ناقد - مانی پدram فرد - و ناهید حبیبی آزاد. به همراه آلبومی از عکسهای چاپ نشده از سید محمد علی جمالزاده و کتابشناسی کامل آثار وی و کتابشناسی مقالات و کتابهای جمالزاده. کتاب یاد جمالزاده در ۶۷۶ صفحه از سوی نشر ثالث منتشر شده است.

نشر ثالث - تهران - خیابان انقلاب - مقابل دانشگاه تهران - خیابان ۱۲ فروردین - شماره ۱۱

طبقه دوم - تلفن و فاکس ۶۶۶۰۱۴۶